

Presenting the model of personal and professional responsibility of students

Fahimeh. Jamiri¹, Afsaneh. Zamani Moghadam^{2*} & Akhtar. Jamali³

1. PHD student of Educational Management Department, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2. *Corresponding author: Associate Professor, Department of Educational Management, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

3. Assistant Professor, Department of Higher Education Management, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran

ARTICLE INFORMATION

Article type

Original research

Pages: 454-464

Corresponding Author's Info

Email:

a.zamanimoghadam@srbiau.ac.ir

Article history:

Received: 2022/12/28

Revised: 2023/02/17

Accepted: 2023/03/09

Published online: 2023/03/19

Keywords:

*Individual responsibility,
professional responsibility,
graduate students.*

ABSTRACT

Background and Aim: One of the important life skills is responsibility in various personal and work dimensions, which is inevitable in the education system, especially higher education, for the development and prosperity of science and the development of society. Therefore, the aim of the current research was to provide a model of individual and professional responsibility of students. **Methods:** The present research method was combined (qualitative-quantitative) and practical in terms of purpose. In the qualitative part, the statistical population included higher education experts and experts related to the position in the faculties of Tehran University of Science and Research, who were selected using the purposeful sampling method. In this research, the researcher reached theoretical saturation after conducting 23 interviews with the desired samples. Also, in the quantitative part, the research community included graduate students of the relevant faculties of Tehran University of Science and Research who were studying in the 2017-2018 academic year, and using the random sampling method, 387 people were selected as the sample size based on the Cochran formula. The research tool was an interview in the qualitative part and a researcher-made questionnaire in the quantitative part, the validity of which was achieved with face validity and reliability with Cronbach's alpha test of 0.88. In order to analyze the data, the coding method was used in the qualitative part and the structural equations in the Lisrel software were used in the quantitative part. **Results:** The findings showed that individual responsibility included four categories (national identity, self-awareness, forward-looking, self-development) and professional responsibility included five sub-categories (professional knowledge, culture of criticism and receptivity, work conscience, professional ethics, lifelong learning). Also, the results of the structural equations showed that the structural part of the model of the relationships between the research variables and the measurement model of the variables was confirmed with a good fit ($P < 0.05$). **Conclusion:** Based on the results, it can be concluded that the personal and professional responsibility of students has several components that the planners of the higher education system can pay attention to in order to promote it and improve the culture of responsibility.

This work is published under CC BY-NC 4.0 licence.

© 2023 The Authors.

How to Cite This Article:

Jamiri, F., Zamani Moghadam, A., & Jamali, A. (2022). Presenting the model of personal and professional responsibility of students. *Jayps*, 3(3): 454-464.

پاییز و زمستان ۱۴۰۱، دوره ۳، شماره ۳ (پیاپی ۶، ویژه نامه تحصیلی)، صفحه‌های ۴۶۴-۴۵۴

ارائه مدل مسئولیت پذیری فردی و حرفه‌ای دانشجویان

فهیمه جمیری^۱، افسانه زمانی مقدم*^۲ و اختر جمالی^۳

۱. دانشجوی دکتری گروه مدیریت آموزشی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
۲. دانشیار گروه مدیریت آموزشی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
۳. استادیار گروه مدیریت آموزش عالی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: پژوهشی	زمینه و هدف: یکی از مهارت‌های مهم زندگی مسئولیت پذیری در ابعاد مختلف شخصی و کاری است که در نظام آموزش به خصوص آموزش عالی برای توسعه و شکوفایی علمی و توسعه جامعه اجتناب ناپذیر است. بنابراین هدف پژوهش حاضر ارائه مدل مسئولیت‌پذیری فردی و حرفه‌ای دانشجویان بود. روش پژوهش: روش پژوهش حاضر ترکیبی (کیفی-کمی) و از نظر هدف کاربردی بود. در بخش کیفی جامعه آماری شامل خبرگان آموزش عالی و متخصصین مرتبط با موضوع در دانشکده‌های دانشگاه علوم و تحقیقات تهران بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. در این پژوهش محقق بعد از انجام ۲۳ مصاحبه با نمونه‌های مورد نظر به اشباع نظری رسید. همچنین در بخش کمی نیز جامعه پژوهش شامل دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده‌های ذی‌ربط دانشگاه علوم و تحقیقات تهران بود که ارسال تحصیلی ۹۶-۹۷ مشغول به تحصیل بودند و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی تعداد ۳۸۷ نفر بر اساس فرمول کوکران به‌عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. ابزار پژوهش در بخش کیفی مصاحبه و در بخش کمی پرسشنامه محقق ساخته بود که اعتبار آن با روایی صوری و پایایی با آزمون آلفای کرونباخ ۰/۸۸ حاصل شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز در بخش کیفی از روش کدگذاری و در بخش کمی از معادلات ساختاری در نرم‌افزار لیزرل استفاده شد. یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که مسئولیت‌پذیری فردی شامل چهار مقوله (هویت ملی، خودآگاهی، آینده‌نگری، خود توسعه‌ای) و مسئولیت‌پذیری حرفه‌ای شامل ۵ زیر مقوله (دانش حرفه‌ای، فرهنگ نقد و انتقادپذیری، وجدان کاری، اخلاق حرفه‌ای، یادگیری مادام‌العمر) بود. همچنین نتایج معادلات ساختاری نشان داد که بخش ساختاری نیز مدل روابط بین متغیرهای پژوهش مدل اندازه‌گیری متغیرها با برازش مناسب تائید شد ($P < 0/05$). نتیجه‌گیری: بر اساس نتایج می‌توان نتیجه گرفت که مسئولیت‌پذیری فردی و حرفه‌ای دانشجویان دارای مولفه‌های متعددی است که برنامه‌ریزان نظام آموزش عالی می‌توانند در جهت ارتقای آن و بهبود فرهنگ مسئولیت‌پذیری بدان توجه کنند.
صفحات: ۴۶۴-۴۵۴	
اطلاعات نویسنده مسئول	
ایمیل: a.zamanimoghadam@srbiau.ac.ir	
سابقه مقاله	
تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۱۰/۰۷	
تاریخ اصلاح مقاله: ۱۴۰۱/۱۱/۲۸	
تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۱۲/۱۸	
تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۱۲/۲۸	
واژگان کلیدی	
مسئولیت‌پذیری فردی، مسئولیت‌پذیری حرفه‌ای، دانشجویان تحصیلات تکمیلی.	

انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با CC BY-NC 4.0 صورت گرفته است. تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است.

شیوه‌استناد به این مقاله

جمیری، فهیمه؛ زمانی مقدم، افسانه؛ و جمالی، اختر. (۱۴۰۱). ارائه مدل مسئولیت‌پذیری فردی و حرفه‌ای دانشجویان. *دوفصلنامه مطالعات روان‌شناختی نوجوان و جوان*، ۳(۳): ۴۶۴-۴۵۴.

مقدمه

دانشگاه‌ها به عنوان مراکزی که به تربیت و آماده ساختن نیروی انسانی کار آمد شایسته و دارای مهارت به منظور پاسخگویی به نیازهای واقعی جامعه در زمینه‌های مختلف می‌پردازد، نقش حیاتی و کلیدی بر عهده دارند چرا که دانشگاه‌ها با برون‌دادهای خود به جامعه عملاً در راه توسعه گام بر می‌دارند (جامولیدینوویچ^۱، ۲۰۲۲). بنابراین اگر رسالت اصلی آموزش عالی را تربیت و تعلیم نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور بدانیم این رسالت یکی از اهداف کیفی به حساب می‌آید که مستقیماً به کیفیت نظام آموزش عالی ارتباط پیدا می‌کند (محمدی، ۱۳۸۴). در جهان امروز همگام با تحولات و تغییرات شگرفی که در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و تکنولوژیک روی می‌دهد تحولات عمیقی نیز در زمینه روش‌ها و سیستم‌های نوین مدیریتی اتفاق می‌افتد و دیدگاه‌های کاملاً متفاوتی نسبت به گذشته بر مدیریت سازمانها حاکم می‌گردد (چن و ونکلای^۲، ۲۰۲۱). از جمله مفاهیمی که در حال حاضر در بسیاری از دانشگاه‌ها و سیستم آموزش عالی جایگاه قابل توجهی پیدا نموده است، نقش آن‌ها در به وجود آوردن مسئولیت‌های مختلف می‌باشد (علی، مصطفی، عثمان و حسن، ۲۰۲۱). مسئولیت‌پذیری فردی به معنای این است که فرد خود را نسبت به خود و موقعیتی که در آن قرار گرفته و همچنین نیازهای دیگران مسئول بداند. از نظر آن‌ها اگر چه مفهوم مسئولیت‌پذیری فردی بر فرد تمرکز دارد، اما در یک بستر اجتماعی اتفاق می‌افتد. فردی که مسئولیت‌پذیری دارد، به این موضوع توجه خواهد کرد که چطور انتخاب‌ها و تصمیماتش بر دیگران در جامعه تأثیر می‌گذارد. بنابراین مسئولیت‌پذیری اجتماعی از نظر این محققان بعدی از مسئولیت‌پذیری فردی محسوب می‌شود (بادسر و همکاران، ۱۳۹۵). همچنین مسولیت‌پذیری حرفه‌ای ناظر بر مجموعه قوانین اخلاقی که از ماهیت حرفه یا شغل به دست آمده است. می‌توان اخلاق حرفه‌ای را بیان‌کننده باورهای یک گروه حرفه‌ای در مورد این که چه چیزی

درست و مرتبط با معیارهای همان حرفه است، دانست. هر یک از حرفه‌های مرتبط با انسان، حوزه‌ها و ابعاد مختلفی دارند که برخی مشترک و برخی دیگر به طور ویژه به یک حرفه تعلق دارند (تقی زاده، ۲۰۱۱).

رشد و پیشرفت هر جامعه‌ای در گرو انسان‌های مسئولیت‌پذیر است. اشخاص مسئولیت‌پذیر پاسخ‌گو هستند و به علت پاسخ‌گو بودن قابل اعتمادترند. در این صورت است که جامعه نیز مسئولیت‌های بزرگ‌تری به این افراد می‌دهد. به خصوص افرادی که بر اساس تحصیلات دانشگاهی خود دارای تخصص هستند (هیونگ و دو^۳، ۲۰۲۱). افراد اگر نسبت به جامعه خود احساس وظیفه کنند عاملی مهم در پیشرفت اجتماع خواهند بود و می‌توانند به تقویت سطح روابط، برطرف کردن مشکلات، برآورده کردن حوائج و نیازمندی‌ها و... اقدام کنند. همچنین مسئولیت‌پذیری باعث آرامش روانی و امنیتی جامعه گردیده و مانع از هم‌گسیختگی، تفرقه و اختلاف در اجتماع خواهد گردید. اگر هر فردی صرفاً نفع شخصی خویش را در نظر بگیرد و صرفاً به دنبال خواسته‌های خود برود و به محدودیت‌های موجود توجه نکند، مشکلات بسیاری برای خود و دیگران به وجود خواهد آورد (راموس - مونج، لیناس - آدت و مارتینز^۴، ۲۰۱۹). از هر زاویه‌ای به این امر نگاه کنیم، این نکته اهمیت پیدا می‌کند که جامعه نیازمند افرادی مسئولیت‌شناس است که با عزت نفس، خود کارآمدی، تاکید بر هویت ملی مسئولیت‌پذیری را در خود پرورش داده و با تاکید بر مسائل اقتصادی، اجتماعی و اخلاقی موجود مسئولیت‌پذیری اجتماعی و با دانش تخصصی و حرفه‌ای خود مسئولیت‌پذیری حرفه‌ای را در خود گسترش دهد که در این بین نقش دانشگاه نمایان می‌شود که تا چه میزان می‌تواند باعث مسئول بار آوردن افراد شود و این جای خالی دیده می‌شود که آیا دانشگاه می‌تواند با عملکرد خود به ارتقای مسئولیت‌پذیری در ابعاد مختلف در افراد بپردازد (تراچونک^۵ و همکاران، ۲۰۱۹). در جامعه

4. Ramos-Monge, E. L., Llinàs-Audet, X., & Martínez
5. Trynchuk

1. Jamoliddinovich
2. Chen, C., & Vanclay
3. Huang, Y. F., & Do

محیطی از جامعه، امتیازی در سطح اهمال کسب نموده اند. به عبارت بهتر دانشگاه‌های مورد مطالعه در میزان مسئولیت‌پذیری اجتماعی نسبت به سایر دانشگاه‌های برتر دنیا تفاوت معنی داری را دارند. شاهین مهر و حسنی (۱۳۹۴) در پژوهشی نتیجه گرفتند که بین اخلاق حرفه‌ای و مسئولیت اجتماعی و همچنین بین مسئولیت اجتماعی و پاسخگویی رابطه مثبت و معنی داری وجود داشت. ربیعی مندجین و غلامی (۱۳۹۵) در پژوهشی نتیجه گرفتند که نیازهای اقتصادی، رعایت قوانین و مقررات عمومی، رعایت اخلاق کسب و کار و مسئولیت‌های بشر دوستانه بر تعهد سازمانی تاثیر مثبت و معنی داری دارد، این یافته بدان معناست که تاکید بر اهمیت مسئولیت اجتماعی و رعایت آن از سوی سازمان‌ها می‌تواند از کارکنان را تحت تاثیر خود قرار می‌دهد. بیجوپلامیکس و همکاران (۲۰۱۵) در پژوهشی نتیجه گرفتند که مسئولیت اجتماعی برای پاسخگویی به انتظارات ذینفعان گوناگون لازم است. اما افراد به دلیل انتظارات و نیازهای جامعه با آن دچار چالش می‌شوند. کلودیا و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهشی نتیجه گرفتند که ابعاد مختلف سازمان یادگیرنده در جاتی از مسئولیت اجتماعی را ارائه می‌دهد. همچنین بین متغیر جمعیت شناختی و رابطه آن با سازمان یادگیرنده و مسئولیت اجتماعی رابطه معناداری وجود ندارد. همچنین نتایج پژوهش‌های کلوز و تینیوس (۲۰۰۵)، جی مین سئوو و همکاران (۲۰۰۷) و گامون و مورگان (۲۰۰۵) نشان دادند که اثرات مداخلات تجربی (آموزش مهارت‌های اجتماعی) می‌تواند قویترین اثرات را بر افزایش مسئولیت پذیری فردی و اجتماعی افراد داشته باشد.

پی بردن به نقش افراد و میزان مسئولیت پذیری آنان، برنامه ریزی درست برای کمک به جریان رشد طبیعی، شناسایی و پرورش صحیح استعداد‌های نهفته و

امروز روش‌های زیادی برای سرباز زدن از مسئولیت و سرزنش دیگران برای موقعیت موجود وجود دارد. لذا بهتر از دانشگاه‌ها با توجه به نقش گسترده و اساسی خود به شناسایی مقوله‌های نماید تا در آن‌ها مسئولیت‌پذیری در نوع فردی، اجتماعی و حرفه‌ای به رشد کافی برسد به همین دلیل محقق با توجه به عدم انسجام تحقیقات در این زمینه سعی در ارائه مدل و تبیین نقش دانشگاه در ایجاد مسئولیت‌های فردی، اجتماعی و حرفه‌ای در بین دانشجویان می‌کند. مسئولیت‌پذیری یکی از مفاهیم مهم در حوزه روان‌شناسی اجتماعی است که در سال‌های اخیر توجه زیادی را به خود جلب کرده است. مسائل زیست محیطی که به تازگی مورد توجه جدی جهانی قرار گرفته است تنها با اقدامات دولت‌ها و سازمان‌های سیاسی و اقتصادی حل نمی‌شود بلکه نیازمند تغییر وسیع در سبک زندگی افراد است که دانشگاه‌ها می‌توانند با برنامه ریزی دقیق بر این امر فائق آیند (لیونز، ۲۰۰۵). تحقیقات انجام شده نشان می‌دهد که افراد هر چه بیشتر خود را مسئول بدانند، به مسائل و پیامدهای اعمال خود بیشتر توجه کرده، آن‌ها را جدی تر می‌گیرند و برای حل آن‌ها بیشتر می‌کوشند (منزیس و همکاران، ۲۰۰۰). بسیاری از مشکلات رفتاری را در دانشگاه‌ها می‌توان با برنامه‌های خاص افزایش مسئولیت پذیری فردی و اجتماعی و حرفه‌ای کاهش داد (مارتینگ و همکاران، ۲۰۰۱؛ لاستر و دیگران، ۲۰۰۳؛ اسکارتی، ۲۰۱۰) و روابط آن‌ها را با والدین و معلمان‌شان بهبود بخشید (مرگلر و همکاران، ۲۰۰۸) و احساس کارایی، هوش هیجانی و عزت نفس آن‌ها را افزایش داد (مرگلر و همکاران، ۲۰۰۷). همچنین می‌توان از آن به عنوان مشوقی برای مشارکت استفاده کرد.

در مورد مسوولیت پذیری برخی پژوهش‌ها انجام شده است. شافعی و عزیز (۱۳۹۲) در پژوهشی نتیجه گرفتند که دانشگاه‌ها در بحث حمایت‌های اقتصادی و زیست

3. Gammon & Morgan

1. Klose & Tinius

2. Ji-Min Seo, Sukhee Ahn, Eun-Kyung Byun, & Chul-Kweon Kim

ابزار پژوهش

۱. **مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته:** ابزار پژوهش در بخش کیفی مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته بود که با مصاحبه با خبرگان انجام شد. اعتبار یافته‌ها با روایی صوری و درخواست نظر از ۳ استاد خبره انجام شد. همچنین پایایی داده‌ها نیز با روش کدگذاری مجدد انجام شد که مقدار ضریب توافق بین کدگذاران ۰/۹۲ حاصل شد.

۲. **پرسشنامه محقق ساخته:** در این پژوهش بر اساس اطلاعات حاصل از مصاحبه پرسشنامه مسئولیت فردی و حرفه‌ای طراحی شد و سپس این پرسشنامه دوباره به دانشجویان تحصیلات تکمیل ذریب برای وزن دهی برگردانده شد و از طریق نتایج بدست آمده از پرسشنامه به مسئولیت فردی و حرفه‌ای پرداخته شد. این پرسش نامه در ۱۵ مولفه اصلی و در ۴۴ گویه در طیف لیکرت بدین صورت که خیلی کم ۱ نمره، کم ۲، متوسط ۳، زیاد ۴ و خیلی زیاد ۵ تنظیم گردید. اعتبار آن با روایی صوری و پایایی آن نیز با آزمون آلفای کرونباخ حاصل شد که مقدار آن ۰/۸۸ شد.

یافته‌ها

مشخصات شرکت کنندگان نشان داد در بخش کمی پژوهش از لحاظ جنسیت ۵۲/۸٪ پاسخ دهنده مرد و، ۴۷/۲٪ زن بوده‌اند. همین‌طور از لحاظ دانشکده (رشته تحصیلی)، دانشکده مدیریت (۲۶/۴) دانشکده علوم پایه (۲۳/۲) دانشکده ادبیات (۲۶/۴) دانشکده فنی (۱۱/۱) دانشکده الهیات (۱۲) درصد از پاسخ دهندگان را تشکیل می‌دادند. همین‌طور از لحاظ مقطع تحصیلی (۸۴/۲) درصد از پاسخ دهندگان در مقطع کارشناسی ارشد و (۱۵/۸) درصد از پاسخ دهندگان را دانشجویان مقطع دکترا تشکیل می‌دادند.

زمینه‌سازی برای امر تعلیم و تربیت مطلوب آن‌ها و در نهایت ارتقای سطح سلامت روانی افراد در خانواده و در جامعه از وظایف مهم نظام آموزشی به خصوص دانشگاه‌ها می‌باشد و به نظر می‌رسد، انجام چنین تحقیقی بتواند خلاهای موجود ناشی از عدم پیشینه غنی و قابل استناد در این زمینه را پر نماید. لذا با توجه به اینکه سازمان‌های آکادمیک و دانشگاه‌ها نقش مهمی را در جامعه بر عهده دارند و این نوع سرمایه نیز نقشی اساسی در تحقق مأموریت‌ها، اهداف دانشگاهی، روح دانشگری و پژوهشی ایفا می‌کنند، لذا هدف اصلی پژوهش حاضر ارائه مدل مسئولیت‌پذیری فردی و حرفه‌ای دانشجویان است.

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر ترکیبی (کیفی-کمی) و از نظر هدف کاربردی بود. در بخش کیفی جامعه آماری شامل خبرگان آموزش عالی و متخصصین مرتبط با موضوع در دانشکده‌های دانشگاه علوم و تحقیقات تهران بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. در این پژوهش محقق بعد از انجام ۲۳ مصاحبه با نمونه‌های مورد نظر به اشباع نظری رسید. همچنین در بخش کمی نیز جامعه پژوهش شامل دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده‌های ذریب دانشگاه علوم و تحقیقات تهران بود که در سال تحصیلی ۹۶-۹۷ مشغول به تحصیل بودند و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی تعداد ۳۸۷ نفر بر اساس فرمول کوکران به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز در بخش کیفی از روش کدگذاری و در بخش کمی از معادلات ساختاری در نرم افزار لیزرل استفاده شد.

جدول ۱. وضعیت توصیفی متغیرهای پژوهش مسئولیت‌پذیری فردی و حرفه‌ای دانشجویان

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد
هویت ملی	۳/۱۲	۴/۵۵۵۶
خود آگاهی	۴/۰۳۸۹	۳/۰۲۳۶۶

۲/۳۳۲۳۰	۴/۷۲۷۶	آینده نگری
۲/۵۰۴۲۱	۴/۵۹۰۴	خود توسعه ای
۲/۸۸۲۳۰	۴/۱۰	دانش حرفه‌ای
۲/۷۳۹۳۰	۳/۵۵	اخلاق حرفه‌ای
۳/۱۰۱۰۸	۴/۴۷	وجدان کاری
۴/۳۸۸۸۱	۴/۰۱	نقد و انتقاد پذیری
۳/۳۱۳۱۵	۴/۰۹	یادگیری مادام العمر

نتایج جدول ۱، نشان می‌دهد که بیشترین میانگین مربوط به متغیر آینده نگری با ۴/۷۲ و متغیر خود توسعه‌ای ۴/۵۹ است. همچنین کمترین میانگین نیز مربوط به هویت ملی و اخلاق حرفه‌ای به ترتیب ۳/۱۲ و ۳/۵۵ است.

جدول ۲. نتایج کدگذاری در ارتباط با مسئولیت‌پذیری فردی و حرفه‌ای دانشجویان

انتخابی	محوری	کد باز
خودآگاهی	شناخت نقش و جایگاه خود	مسئولیت در برابر انتخاب خود، ایجاد زمینه‌هایی برای تاثیر گذاری در شناخت و آگاهی از وظایف و مسئولیت‌ها خود تفاوت قضاوت در مورد خود قبل و بعد از دانشگاه شناخت توانایی‌ها خود
		شناخت بیشتر تمایلات و خواسته‌های خود
آینده نگری	شناخت و تعهد به آینده	تعهد به ایجاد آینده‌ای برای خود انجام وظایف در مسیر پیش رو
		داشتن برنامه و طرح برای کارها داشتن برنامه و استراتژی برای مواجهه به آینده
خود توسعه ای	خودباوری	ثابت کردن وجود خود به دیگران بالارفتن انتظار از خود به عنوان فردی تحصیل کرده احساس مفید کردن به عنوان عضو جامعه
		مستقل بودن در برابر تقاضاهای دیگران قبول کردن مسئولیت شکست‌ها و پیروزی‌ها پذیرفتن اشتباهات عدم بهانه آوری و جدیت در کارها و انضباط و نظم شخصی تلاش و تلاش و کوشش در راه دست یابی به هدفها ثبات قدم در دست یابی به اهداف
		پشتکار و جدیت
		ارتباط بین دانش و تجربه
فرهنگ نقد و انتقادپذیری	توجه به نظرات دیگران	ایجاد ظرفیت‌هایی برای دیگران برای شناخت بیشتر همدیگر گوش دادن به صداهای مخالف

شفافیت	عدم خود سانسوری و بیشتر در معرض شناخت بقیه بودن
و جدان کاری	عدم قضاوت‌های یک طرفه و زود هنگام روشن کردن اشتباهات دیگران دوری از تعصب و جزم اندیشی
تعهد روانی	دقت عمل و دلسوزی بیشتر انجام کارها به بهترین شکل ممکن رضایت خاطر از کار
مدیریت زمان	سر موقع در محل کار حاضر بودن وقت شناسی و اهمیت قابل شدن برای وقت دیگران
تعهد هنجاری در کار	داشتن رفتارهای متعادل در هر شرایطی کاری پیگیری در انجام امور کاری تا حصول نتیجه رعایت اصول و قواعد کاری
اخلاق حرفه‌ای	رعایت شئونات کاری مختص به هر محیط امانت دار بودن و محافظت از اسرار کاری
تکریم دیگران	پاسخگو بودن در برابر افراد تعدیل خواسته‌های خود به نفع دیگران اعتمادسازی در محیط کار
یادگیری مادام العمر	تحول نگاه از مدرک گرایی به یادگیری افزایش توان فکری و نگرش افراد آموزش و استفاده از تجارب موفق دیگران
ضرورت یادگیری	توجه بیشتر به پژوهش و تحقیق تا صرف مدرک حسایت در نوع نگاه علمی به وقایع و پدیده‌ها
جستجوگری علمی	

حرفه‌ای، اخلاق حرفه‌ای، وجدان کاری، نقد و انتقاد پذیری و یادگیری مادام‌العمر شناسایی شد. در جدول (۳) ضرایب همبستگی بین این عوامل آمده است.

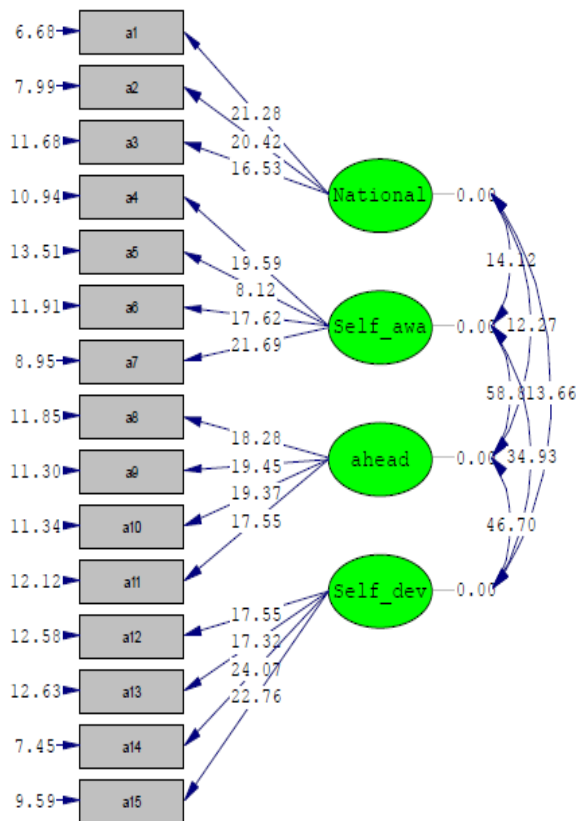
با توجه به تحلیل مضمونی از مصاحبه در حوزه مسئولیت‌پذیری فردی دانشجویان در دانشگاه سه مولفه اصلی شامل خود آگاهی، آینده‌نگری و خود توسعه‌ای و در حوزه مسئولیت‌پذیری حرفه‌ای نیز مولفه‌های دانش

جدول ۳. ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش						
متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱. خود آگاهی	۱	.۷۵۷**	.۷۰۲**	.۷۰۶**	.۹۰۱**	.۷۷۸**
۲. آینده‌نگری	.۷۵۷**	۱	.۶۱۴**	.۵۱۷**	.۵۴۲**	.۶۶۴**
۳. خود توسعه‌ای	.۹۰۲**	.۶۱۴**	۱	.۸۰۰**	.۷۳۶**	.۶۳۶**
۴. دانش حرفه‌ای	.۹۰۶**	.۵۱۷**	.۸۰۰**	۱	.۸۰۴**	.۶۵۰**
۵. اخلاق حرفه‌ای	.۹۰۱**	.۵۴۲**	.۷۳۶**	.۸۰۴**	۱	.۷۱۸**
۶. وجدان کاری	.۷۷۸**	.۶۶۴**	.۶۳۰**	.۶۸۰**	.۸۱۶**	۱
۷. انتقاد پذیری	.۷۷۰**	.۶۶۴**	.۶۳۶**	.۶۵۰**	.۷۱۸**	.۸۸۵**

$P < 0.05^*$ و $P < 0.01^{**}$

حرفه‌ای، وجدان کاری و انتقاد پذیری با هم دیگر رابطه همبستگی دارند.

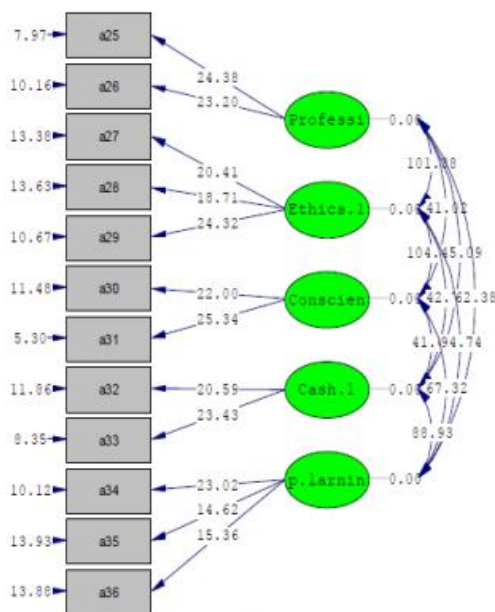
نتایج جدول ۳، نشان می‌دهد که هر یک از متغیرهای خود آگاهی، آینده‌نگری، خود توسعه‌ای، دانش حرفه‌ای، اخلاق

Chi-Square=122.71, df=84, P-value=0.00000, RMSEA=0.059

شکل ۱. نتایج تخمین معناداری بار عاملی مولفه مسئولیت‌پذیری فردی

مقدار مورد انتظار آماره تی برای تایید معناداری، مقدار بدست آمده معناداری کلیه عامل‌ها تایید می‌گردد. بیشتر از ۲ و کمتر از ۲- می‌باشد که بر اساس نتایج

Chi-Square=92.96, df=44, P-value=0.00000, RMSEA=0.030

شکل ۲. نتایج تخمین معناداری بار عاملی مولفه مسئولیت‌پذیری حرفه‌ای

جدول ۴. ضرایب تبیین مسئولیت پذیری فردی و حرفه‌ای

مسیر	ضریب مسیر	t-Value	P-Value
خود آگاهی ← آینده نگری	۰/۵۹	۱۹/۸۰	۰/۰۰۱
خود آگاهی ← خود توسعه ای	۰/۳۲	۳/۰۵	۰/۰۱
آینده نگری ← انتقاد پذیری	۰/۲۰	۴/۲۶	۰/۰۱
وجدان کاری ← اخلاق حرفه ای	۰/۲۵	۲/۶۵	۰/۰۱
اخلاق حرفه‌ای ← خود توسعه ای	۰/۳۳	۴/۳۰	۰/۰۰۱
انتقاد پذیری ← وجدان کاری	۰/۴۱	۳/۱۱	۰/۰۰۱
انتقاد پذیری ← اخلاق حرفه ای	۰/۲۵	۳/۶۶	۰/۰۰۱

نتایج جدول ۴، نشان می‌دهد که اثرات مستقیم خودآگاهی (با بتای ۰/۵۹) بر آینده نگری معنادار است ($p < ۰/۰۱$)، همچنین انتقاد پذیری بر وجدان کاری در رده دوم بیشترین ضریب مسیر قرار دارد ($p < ۰/۰۱$)، $\beta = ۰/۴۱$). دیگر اینکه آینده نگری بر انتقاد پذیری با $\beta = ۰/۲۰$, $p < ۰/۰۱$) کمترین سهم دارد. سایر روابط نیز معنادار و مثبت هستند.

نتایج جدول ۵، حاکی از آن است تمامی شاخص‌ها در حد بسیار مطلوب گزارش شده‌اند و مدل با داده‌ها برازش خوبی دارد و بیانگر این است که رابطه خطی بین متغیرها وجود دارد. به عبارت دیگر کلیه مولفه‌های طراحی شده در مدل مفهومی با اصلاح روابط در متغیرهای مورد بررسی به صورت مدل ساختاری، در تشکیل سازه اصلی تحت عنوان مدل ارتقاء مسئولیت پذیری فردی و حرفه‌ای دانشجویان بر اساس مؤلفه‌ها و شاخص‌های منتخب مناسب ارزیابی شده است.

جدول ۵. شاخص‌های برازش مدل معادلات ساختاری پژوهش

نام شاخص	معیار	میزان کفایت برازش
آماره خی دو (χ^2) و معناداری آن	χ^2 مقادیر معنادار ۲	۸۱/۹۱ ($p = ۰/۰۴۳۸$)
خی دو به درجه آزادی (χ^2/df) ($df=97$)	نسبت بین ۳ و ۲ و کمتر	۱/۶۰۶
ریشه خطای میانگین مجذورات تقریبی (RMSEA)	$RMSEA \leq ۰/۱$	۰/۰۱۳
شاخص نرم شده برازش (NFI)	$NFI \geq ۰/۹۰$	۰/۹۹
شاخص برازش تطبیقی (CFI)	$CFI \geq ۰/۹۰$	۰/۹۹
شاخص نیکویی برازش (GFI)	$GFI \geq ۰/۹۰$	۰/۹۸

خودآگاهی، آینده نگری، خودتوسعه ای) و مسئولیت پذیری حرفه‌ای نیز شامل ۵ زیر مقوله ی فرعی (دانش حرفه‌ای، فرهنگ نقد و انتقاد پذیری، وجدان کاری، اخلاق حرفه‌ای و یادگیری مادام العمر) است. همچنین نتایج معادلات ساختاری نشان داد تمام روابط مولفه‌ها معنادار است و مدل برازش مطلوبی دارد. نتایج این پژوهش با مطالعات شافعی و عزیزی (۱۳۹۲) شاهین مهر و حسنی (۱۳۹۴)، ربیعی مندجین و غلامی (۱۳۹۵) و کلودیا و همکاران (۲۰۱۴) همسو است.

در تبیین نتایج می‌توان گفت مراکز آموزش عالی همواره از نهادهای پیشتاز حرکت‌های فرهنگی و اجتماعی بوده اند، آن چنان که باورها و اعتقادات آن به سرعت در جامعه نفوذ می‌کند و این امر به دلیل آن است که آموزش عالی از تاثیر گذارترین محیط‌ها برای نهادینه

هدف پژوهش حاضر ارائه مدل مسئولیت پذیری فردی و حرفه‌ای دانشجویان بود. نتایج نشان داد که مسئولیت پذیری فردی شامل چهار مقوله فرعی (هویت ملی،

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر ارائه مدل مسئولیت پذیری فردی و حرفه‌ای دانشجویان بود. نتایج نشان داد که مسئولیت

دانشجویان تحصیلات تکمیلی توجه به بعد تخصص و مهارتی که در این سطح از تحصیلات اریه می شود نباید مسئولین و متولیان دانشگاه را به این اشتباه بیاندازد که فقط به مبانی و اصول مسئولیت پذیری حرفه‌ای توجه شود، چراکه پیش نیاز تمامی ابعاد مسئولیت پذیری شکل‌گیری نگرش درونی در افراد در بعد فردی می‌باشد چیزی که در مدل ارائه شده تحقیق نیز اعتبار یابی گردید (ربیعی مندجین و غلامی، ۱۳۹۵).

از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان گفت که با توجه به اینکه ابعاد مسئولیت‌پذیری فردی و حرفه‌ای با استفاده از روش پژوهش کیفی و انجام مصاحبه و مطالعه ادبیات پژوهش ساخته شده است امکان تعمیم نتایج حاصل از آن قابل تعمیم به سایر جوامع علمی نمی‌باشد. فقدان پرسشنامه جامع در زمینه مسئولیت‌پذیری، باعث شد تا به ساخت این ابزار مبادرت شود و همیم ممکن است پرسشنامه را خیلی دقیق نکنند. در زمینه همکاری خبرگان در بخش کیفی، پژوهشگر مطالعه حاضر در برخی از مواقع واقعاً با مشکل جمع‌آوری داده مواجه بود. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی با توجه به مولفه‌های احصا شده، وضعیت دانشگاه‌های دولتی و غیر دولتی مقایسه شود. با توجه به اینکه دانشجویان کارشناسی هم از نظر زمانی و هم تاثیر پذیری بیشتر تحت تاثیر فضای دانشگاه قرار دارند، پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی به بررسی این متغیرها در بین دانشجویان کارشناسی پرداخته شود. پیشنهاد می‌شود متولیان و دست اندرکان دانشگاه به تفویض مسئولیت‌های آموزشی بیشتر، برگزاری کارگاه‌ها و همایش‌های مختلف در این زمینه، و همینطور ارتباط بیشتر با حوزه صنعت و محیط‌های کاری زمینه‌های مسئولیت‌پذیری را در بین دانشجویان بیشتر ایجاد کنند. پیشنهاد دیگر این است که دانشگاه ضمن توجه به تفاوت‌های فردی و قومی، با ایجاد تشکل‌ها و همینطور ایجاد پروژه‌های تیمی زمینه انسجام و وفای اجتماعی بیشتر را در بین دانشجویان ایجاد کند.

موازن اخلاقی

پژوهش حاضر از نظر اجرا غیر بالینی بود و از این نظر آسیبی متوجه مشارکت کنندگان نشد با این وجود سعی

کردن اصول و ارزشهای اخلاقی محسوب می‌گردد (محمدی، ۱۳۸۴). بنابراین آموزش عالی در تغییر و تحولات جوامع انسانی نقش مهمی ایفا کرده است. به طوری که بدون در نظر گرفتن این نقش نمی‌توان مسیر توسعه جوامع را بررسی کرد. به عبارت دیگر از جمله رسالت‌های عمده دانشگاه و آموزش عالی، تسهیل رشد و تکامل انسان، توسعه و غنای دانش و فرهنگ کشور و پرورش نیروی انسانی متخصص مورد نیاز جامعه است. لذا اگر رسالت اصلی دانشگاه‌ها را به عنوان رکن توسعه همه جانبه در توسعه فرهنگی (تربیت انسان‌های سالم از نظر فکری و جسمی و متخصص و کار بلد) تعریف کنیم، به یقین توسعه اقتصادی و اجتماعی نیز مستلزم داشتن انسانهایی مسئولیت‌پذیر خواهد بود؛ امری که در تعلیم و تربیت نقش و جایگاه بسزایی دارد. در واقع در دانشگاه‌ها باید آموزش و برنامه‌های درسی مرتبط با مسئولیت‌پذیری وجود داشته باشد طوری که این آموزش‌ها و برنامه‌ها بتوانند عملاً شناخت‌ها، عواطف و مهارت‌های لازم را در فراگیران به وجود آورد؛ و طی آن یادگیرندگان از آگاهی‌ها و مهارت‌های عقلانی برای کسب شناخت انواع مسئولیت‌های فردی و اجتماعی برخوردار شوند. به علاوه واجد عواطف و نگرش‌های مثبت در زمینه پذیرش انواع مسئولیت‌های اجتماعی شده و در نهایت، توانمندی‌های لازم را برای اقدام به انواع وظایف و مسئولیت‌های اجتماعی کسب کنند (شاهین مهر و حسنی، ۱۳۹۴).

در واقع دانشگاه‌ها به عنوان یک سیستم نرم و فرمان‌ناپذیر اجتماعی در صددند فرهنگ و شیوه زندگی را به دانشجویان یاد داده، فرهنگ جامعه را تحت تأثیر قرار دهند. در این بین، مسئولیت‌پذیری دانشجویان در تعالی و تداوم فرایند فعالیت علمی و فرهنگی دانشگاه‌ها بسیار تعیین کننده می‌باشد. از سویی دیگر، اهمیت آموزش مسئولیت‌پذیری فردی را با اهداف پیش‌گرا و ارتقای سطح سلامت روان، از جمله مهم‌ترین رسالت‌های سیستم‌های آموزشی است. لذا می‌توان گفت نهاد‌های اجتماعی مانند مدارس و دانشگاه به صورت برنامه درسی آشکار و پنهان باید برای مسئولیت‌پذیری فردی در نوجوانان و جوانان از همان آغاز تعلیم و تربیت در ابعاد (شناختی، عاطفی، عملکردی) توجه کنند. در ارتباط با

- analysis. *Journal of Cleaner Production*, 286, 124931.
- Arasteh, H., & Jahed, H. A. (2011). Observing Ethics in Universities and Higher Education Centers: An alternative for improving behaviors. *Science Cultivation*, 01(2), 31-40. (In Persian).
- Chen, C., & Vanclay, F. (2021). Transnational universities, host communities and local residents: social impacts, university social responsibility and campus sustainability. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 22(8), 88-107.
- Barraclough, S. M. (2008) "A Grim Contradiction: The Practice and Consequences of Corporate Social Responsibility by British American Tobacco in Malaysia", *Social Science & Medicine* 66, 1784e1796.
- Cheung, Wah. Kwok and Pan, Suyan.(2006). Trnsition of Moral, Education in China: Toward Regulated Individualism, Hong Kong, *Citizenship Teaching and Learning*, 2(2), 37-50.
- Choy, D.Y. & Gray, E. R. (2008)..Socially Responsibility Entrepreneurs: What Do They Do to Create and Build Their Companies?" *Business Horizons Journal*. Vol. 50:pp 341-352.
- Claudia Lenua Rusa, , Sofia Chiric, Lucia Raiu, Adriana Bban.(2014). Learning organization and social responsibility in Romanian higher education institutions.social and behavioral sciences.142.146-153.
- Filizöz, B. Fisne, M. (2011) "Corporate Social Responsibility: A Study of Striking Corporate Social Responsibility Practices in Sport Management", *Procedia Social and Behavioral Sciences* 24, 1405–1417.
- Gosling, S. D., & Roberts, B. W. (2010). "The effect of age and role information on expectations for Big Five personality traits". *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32, 1482 – 1496.
- Huang, Y. F., & Do, M. H. (2021). Review of empirical research on university social responsibility. *International Journal of Educational Management*. 35(3), 549-563.
- Jamoliddinovich, U. B. (2022). Fundamentals of education quality in higher education. *International journal of social science and interdisciplinary reseach*, 11(01), 149-151.

شد تمام اصول اخلاقی محرمانه بودن و آزادی ورود و خروج برای پرسش شوندگان محفوظ بماند.

تشکر و قدردانی

محقق از همه کسانی که در انجام این پژوهش مساعدت کردند به خصوص اساتید گرانقدر راهنما و مشاور کمال تشکر به عمل می‌آورد.

مشارکت نویسندگان

نویسنده این پژوهش در طراحی، مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، گردآوری داده‌ها، تحلیل آماری داده‌ها، پیش‌نویس، ویراستاری و نهایی‌سازی نقش داشت.

تعارض منافع

بین نویسندگان هیچ گونه تعارض منافی وجود ندارد.

منابع

- آراسته، حمید رضا. جاهد حسنعلی. (۱۳۹۰). رعایت اخلاق در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی: گزینه‌های برای بهبود رفتارها. فصلنامه نشاط علم، ۱(۲): ۳۱-۴۰.
- خواجه نوری، بیژن و مساوات، ابراهیم و ریاحی، زهرا(۱۳۹۳). رابطه سبک زندگی و مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی، جامعه پژوهشی فرهنگی، پژوهشگاه علوم انسانی، ۱۹-۳۶.
- ربیعی مندجین، محمدرضا، غلامی، مهدیه. (۱۳۹۵). بررسی تاثیر مسئولیت اجتماعی بر تعهد سازمانی. فصلنامه علمی پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی، ۷(۳): ۶۹-۸۹.
- رحیمی، حمید و محمدیان، آسیه. (۱۳۹۴). تحلیل روابط ساده و چندگانه بین هوش اخلاقی و سرمایه‌ی اجتماعی با میزان مسؤولیت پذیری دانشجویان دانشگاه، فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی- فرهنگی، ۴(۱): ۹۴-۱۱۰.
- شافعی، رضا، عزیز، نعمت اله. (۱۳۹۲). مطالعه وضعیت مسؤولیت‌پذیری اجتماعی سازمانی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی غرب کشور، فصلنامه رفتار سازمانی در آموزش و پرورش، ۱(۲): ۲۲-۴۱.
- شاهین مهر، بهار، حسنی، محمد. (۱۳۹۴). مدل یابی روابط بین اخلاق حرفه‌ای و مسؤولیت اجتماعی با پاسخگویی سازمانی. فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، ۱۰(۱): ۲۸-۳۹.
- Ali, M., Mustapha, I., Osman, S., & Hassan, U. (2021). University social responsibility: A review of conceptual evolution and its thematic

- entrepreneurship, management and sustainable development, 15(1-2), 174-201.
- Shafi, R., Azizi, N. (2012). A study of the state of organizational social responsibility in universities and higher education centers in the west of the country, *Quarterly Journal of Organizational Behavior in Education*, 1(2), 22-41. (In Persian).
- Shahin Mehr, B., Hosni, M. (2014). Modeling the relationship between professional ethics and social responsibility with organizational accountability. *The Journal of Ethics in Science and Technology*, 10(1), 28-39. (In Persian).
- Trynchuk, V., Khovrak, I., Dankiewicz, R., Ostrowska-Dankiewicz, A., & Chushak-Holoborodko, A. (2019). The role of universities in disseminating the social responsibility practices of insurance companies. *Problems and Perspectives in Management*, 17(2), 449-461.
- Khaje Noori, B. K. N., Mosavat, S. E., & Riyahi, Z. (2015). "Modernism of underdevelopment and alienation of the middle class in post-revolutionary Iran". *Sociological Cultural Studies*, 5(4), 19-36. (In Persian).
- Rahimi, H., and Mohammadian, A. (2014). Analysis of simple and multiple relationships between moral intelligence and social capital with the degree of responsibility of university students, *Socio-Cultural Development Studies Quarterly*, 4(1), 94-110. (In Persian).
- Rabiei Mandjin, M., Gholami, M. (2015). Investigating the impact of social responsibility on organizational commitment. *Educational Management Research Quarterly*, 7(3), 69-89. (In Persian).
- Ramos-Monge, E. L., Llinàs-Audet, X., & Barrena-Martínez, J. (2019). Drivers and barriers of University Social Responsibility: integration into strategic plans. *World review of*